

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ПРАВОМ ТА ЕКОНОМІКОЮ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ**RELATIONSHIP BETWEEN LAW AND ECONOMY IN MODERN CONDITIONS**

**Мерник А.М., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри теорії права**

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Басараба Ю.Г., аспірант кафедри теорії права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті досліджено та встановлено взаємозв'язки, які існують між правом та економікою, як двома взаємообумовленими соціальними системами. Актуальність дослідження взаємодії правових і економічних процесів в умовах сучасності обумовлена тим, що обидві галузі стають все більш взаємозалежними та впливають на кожен аспект життєдіяльності суспільства. У статті проаналізовано вплив глобалізаційних процесів та міжнародного співробітництва на розвиток економічних та правових інститутів. Метою статті є вивчення та аналіз взаємодії правових та економічних процесів у сучасних умовах. Об'єктом дослідження є взаємозв'язок між правом та економікою, який проявляється в різних аспектах суспільного життя, починаючи від регулювання економічної діяльності та закінчуючи визначенням правових рамок для розвитку підприємництва та захисту прав власності. У дослідженні проведено теоретико-правовий аналіз впливу розвитку інноваційних технологій на стан правової та економічної систем. У статті доведено, що правові норми визначають межі економічної свободи та відповідальності. Забезпечуючи захист прав власності та свободу укладання контрактів, вони створюють умови для безпеки та розвитку підприємництва. Однак, в той же час, вони можуть обмежувати певні види діяльності для забезпечення громадського інтересу, загального блага. Пріоритетом уваги практичній діяльності міжнародних організацій, які виконують важливу роль у вирішенні економічних спорів та формуванні економічної політики на світовому рівні. Наголошено, що вплив правових інститутів на економічну систему виявляється через створення робочого і прозорого правового середовища, що сприяє розвитку бізнесу, захисту інтересів сторін у контрактних відносинах та забезпеченню стабільності у корпоративному секторі. Вони є необхідним елементом для створення економічної системи, яка працює на користь суспільства та сприяє його стійкому розвитку. Зроблено висновки, що право та економіка взаємопоєднані соціальні утворення, які визначають рух суспільства, забезпечують правовий порядок у господарських відносинах та сприяють сталому економічному розвитку. За результатами дослідження виявлено глибокий взаємозв'язок між правом та економікою. Правові норми визначають умови господарювання, а економічні процеси формують необхідність вдосконалення та адаптації правових інститутів.

Ключові слова: право, економіка, соціальні системи, глобалізаційні процеси, міжнародне співробітництво, міжнародні організації, бізнес.

The article examines and establishes the interrelationships that exist between law and the economy as two interdependent social systems. The relevance of the study of the interaction of legal and economic processes in modern conditions is due to the fact that both fields are becoming more and more interdependent and affect every aspect of society's life. The article analyzes the impact of globalization processes and international cooperation on the development of economic and legal institutions. The purpose of the article is to study and analyze the interaction of legal and economic processes in modern conditions. The object of research is the relationship between law and economy, which is manifested in various aspects of social life, starting from the regulation of economic activity and ending with the definition of the legal framework for the development of entrepreneurship and the protection of property rights. The research carried out a theoretical and legal analysis of the impact of the development of innovative technologies on the state of the legal and economic systems. The article proves that legal norms determine the limits of economic freedom and responsibility. By ensuring the protection of property rights and the freedom to enter into contracts, they create conditions for the security and development of entrepreneurship. However, at the same time, they can limit certain types of activities to ensure the public interest, the common good. Attention is paid to the practical activities of international organizations that play an important role in resolving economic disputes and shaping economic policy at the world level. It is emphasized that the influence of legal institutions on the economic system is manifested through the creation of a working and transparent legal environment that promotes business development, protection of the interests of the parties in contractual relations, and ensuring stability in the corporate sector. It was concluded that law and economics are interconnected social formations that determine the movement of society, ensure legal order in economic relations and contribute to sustainable economic development. Legal norms determine business conditions, and economic processes create the need for improvement and adaptation of legal institutions.

Key words: law, economy, social systems, globalization processes, international cooperation, international organizations, business.

Постановка проблеми. В сучасному світі взаємозв'язок між правом та економікою стає все більш актуальним та необхідним об'єктом вивчення та аналізу. Поєднання цих двох сфер життя суспільства визначає не лише ефективність його функціонування, але й визначає основні принципи справедливості, рівності та правової безпеки. Актуальність дослідження взаємодії правових і економічних процесів в умовах сучасності обумовлена тим, що обидві галузі стають все більш взаємозалежними та впливають на кожен аспект життєдіяльності суспільства.

Важливість розуміння взаємозв'язку права та економіки виникає з необхідності розв'язання складних проблем, що виникають в умовах глобалізації, ринкової конкуренції та стрімкого розвитку технологій. Правові норми стають визначальним фактором у формуванні стабільної економічної системи, а економічні трансформації впливають на розвиток правових інститутів.

Таким чином, дослідження взаємозв'язку між правом та економікою має важливе значення для розуміння

та оптимізації сучасних викликів, які стоять перед суспільством у контексті глобальних змін та трансформацій.

Метою роботи є вивчення та аналіз взаємодії правових та економічних процесів у сучасних умовах. **Об'єктом** дослідження є взаємозв'язок між правом та економікою, який проявляється в різних аспектах суспільного життя, починаючи від регулювання економічної діяльності та закінчуючи визначенням правових рамок для розвитку підприємництва та захисту прав власності.

Виклад основного матеріалу. Сучасне суспільство неможливо уявити без глибокого взаємозв'язку між правом та економікою. Це не просто дві різні сфери життя, але й сила, яка взаємодіє та впливає одна на одну. Теоретичні аспекти цього взаємозв'язку розкривають складність та важливість їх співробітництва.

Право та економіка є ключовими компонентами фундаменту будь-якого сучасного суспільства. Право – це система норм, що регулюють поведінку людей та взаємовідносини між ними. Економіка вивчає виробництво, розподіл і споживання ресурсів. Однак їх об'єднання в одній

рівновазі не просто випадкове сусідство, але складна система взаємодії.

Правові норми виступають як інструмент, який визначає правила гри в економічній сфері [1, с. 27]. Вони встановлюють права та обов'язки суб'єктів господарювання, регулюють угоди, вирішують спори та забезпечують правовий порядок у справах економіки. Право стає фундаментом, на якому ґрунтується стабільність та розвиток економічних відносин.

Правові норми також визначають межі економічної свободи та відповідальності. Забезпечуючи захист прав власності та свободу укладання контрактів, вони створюють умови для безпеки та розвитку підприємництва. Однак, в той же час, вони можуть обмежувати певні види діяльності для забезпечення громадського інтересу, загального блага.

Економічні закони, що регулюють виробництво та обіг товарів і послуг, також взаємодіють із формуванням правових норм. Наприклад, зміни в економічних умовах можуть вимагати адаптації законодавства для забезпечення сучасних стандартів правової регуляції.

Економічні виклики, такі як інфляція, кризи або глобалізація, можуть впливати на структуру та зміст правових норм. Наприклад, необхідність регулювання міжнародної торгівлі часто породжує створення нових правових інструментів на міжнародному рівні.

Тому теоретичний аналіз взаємозв'язку між правом та економікою свідчить про їх нерозривність та взаємодію. Це взаємопоєднання є фундаментальним для забезпечення ефективності, стабільності та справедливості в сучасному суспільстві, де право та економіка спільно визначають шлях до соціального та економічного розвитку.

Сучасна економічна система визначається не лише динамічністю ринкових відносин, але й ефективністю правових інститутів, які впливають на різні сегменти господарювання. Особливий вагомий внесок роблять законодавча база, регулювання корпоративного сектору та роль правових інститутів у захисті прав власності та контрактних відносин.

Законодавча база є фундаментальним інструментом, який визначає правила гри для бізнесу. Вона включає в себе податкове законодавство, правила реєстрації підприємств, трудове законодавство та інші аспекти, які впливають на функціонування підприємств. Закони, що сприяють прозорості та конкуренції, стимулюють підприємства до розвитку та інновацій.

З іншого боку, нечіткі або застарілі правові норми можуть стати перешкодою для розвитку бізнесу. Зміни в законодавстві можуть також впливати на стратегічне планування підприємств та їх конкурентоспроможність.

Ефективне регулювання корпоративного сектору є ключовим для забезпечення прозорості, довіри та ефективності бізнес-середовища [2, с. 82]. Правові норми, що визначають процедури корпоративного управління, відповідальність акціонерів та правила розкриття інформації, визначають структуру та функціонування компаній.

Забезпечення чесності та відкритості в управлінні корпораціями за допомогою правових інститутів допомагає зберегти довіру інвесторів та споживачів, стимулюючи таким чином інвестиційний клімат та стійкість фінансових ринків.

Захист прав власності та контрактних відносин є фундаментальним для економічної стабільності. Правові інститути гарантують, що права власників будуть захищені від незаконних втручань, а угоди будуть виконані відповідно до їх умов.

Відсутність надійного правового захисту може впливати на рішення про вкладення капіталу та розвиток підприємств. Якщо суб'єкти господарювання відчують відсутність стабільності та невизначеність в правовій системі, це може стримувати їхню активність та інвестиційні плани.

У підсумку, вплив правових інститутів на економічну систему виявляється через створення робочого і прозорого правового середовища, що сприяє розвитку бізнесу, захисту інтересів сторін у контрактних відносинах та забезпеченню стабільності у корпоративному секторі. Вони є необхідним елементом для створення економічної системи, яка працює на користь суспільства та сприяє його стійкому розвитку.

Сучасний світ характеризується не тільки зростанням обсягів міжнародної торгівлі та економічних зв'язків, але й глибоким взаємопов'язаністю між економічними процесами та правовими нормами на глобальному рівні. Ця взаємодія визначає формат і спрямованість світової економічної системи.

Міжнародне право визначає правові рамки для взаємодії країн у сфері економіки. Воно регулює відносини між державами, транснаціональними корпораціями та іншими учасниками світового економічного простору. Норми міжнародного права визначають права та обов'язки країн у сфері торгівлі, інвестицій, охорони довкілля та інших аспектах економічної взаємодії.

Міжнародне право стає ключовим механізмом, що визначає стандарти та принципи, які дозволяють країнам спільно розвивати економічні відносини. Воно сприяє стабільності та прозорості в міжнародних економічних відносинах, а також сприяє розв'язанню конфліктів та сприяє розвитку світового господарства.

Торговельні угоди, такі як вільно-торговельні угоди, міжнародні торговельні об'єднання та інші спільні ініціативи, визначають правила гри для країн у сфері міжнародної торгівлі. Вони встановлюють тарифи, квоти, правила походження товарів та інші аспекти, які визначають економічні відносини між країнами.

Ці угоди також формують правовий контекст для вирішення спорів та конфліктів у сфері торгівлі. Засоби альтернативного вирішення спорів, встановлені у таких угодах, сприяють розв'язанню економічних розбіжностей без залучення довготривалих і судових процедур.

Міжнародні організації, такі як Світова торгова організація (СТО), Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Світовий банк, виконують значущу роль у вирішенні економічних спорів та формуванні економічної політики на світовому рівні.

Ці організації не лише розробляють стандарти та норми, але й надають механізми для консультацій, медіації та розгляду суперечок між державами. Їх рішення впливають на економічну стратегію країн та сприяють вирішенню глобальних проблем.

У підсумку, взаємодія між економічними процесами та правовими нормами в глобальному контексті визначає новий порядок світової економіки [3, с. 8]. Міжнародне право та угоди стають клінічними інструментами, які дозволяють країнам пристосовуватися до швидко змінюваних умов, що швидко змінюються та розбіжностей, що виникають в сучасному світі. Роль міжнародних організацій важлива для забезпечення стабільності та спроможності глобальної економічної системи вирішувати суперечки та працювати на благо всіх учасників.

Сучасний світ, переплетений глобалізацією та швидкими змінами, ставить перед взаємодією права та економіки нові виклики і відкриває перспективи для розвитку обох сфер. Глобалізація, новітні тенденції у формуванні економічних політик та правового регулювання, а також перспективи розвитку взаємодій між правовими та економічними систем визначають сучасні реалії та майбутнє нашого світу.

Глобалізація, як явище, що визначається зростанням взаємозалежності країн та регіонів, має значний вплив на формування та адаптацію правових структур. Змішання економічних інтересів та культурних впливів вимагає створення єдиної правової основи, яка б забезпечувала ефективну взаємодію між різними системами.

Однак глобалізація також породжує виклики у сфері права, такі як вирішення транскордонних спорів, гармонізація правових стандартів і захист національного суверенітету. Зростаюча потреба в міжнародному співробітництві та адаптація правових систем до глобальних викликів є ключовими завданнями для забезпечення стабільності та справедливості в умовах глобалізації.

Зміни в технологічному ландшафті, розвиток цифрової економіки та екологічні виклики породжують новітні тенденції у створенні економічних політик та правового регулювання. Країни впроваджують інноваційні підходи до сприяння економічному розвитку, стимулюючи технологічні інновації та утверджуючи правила для цифрового простору.

Нові аспекти, такі як криптовалюти, штучний інтелект, та інші нові технології, вимагають адаптації правових систем. Потреба в розробці гнучких та прогресивних правових рамок, які враховують швидкі зміни у технологічному та економічному середовищі, стає ключовою.

Зростання впливу новітніх технологій на економічні процеси викликає необхідність активної адаптації правових систем до цих змін. Криптовалюти, блокчейн, штучний інтелект та інші інноваційні технології створюють нові виклики та можливості, на які повинно реагувати правове регулювання.

З виникненням криптовалют, таких як біткоїн, та технології блокчейн, правові системи виявляють недоліки у регулюванні цих цифрових активів. Забезпечення правового захисту інвесторів, прозорості та вирішення питань щодо легальності криптовалютних операцій стає пріоритетом. Потрібні гнучкі та інноваційні підходи до регулювання цього нового класу активів. В Україні розроблено Закон України «Про віртуальні активи», але він не набрав чинності.

Зростання використання штучного інтелекту у різних сферах економіки робить актуальними питання відповідальності за прийняття рішень ШІ, захисту приватності та недопущення дискримінації. Нормативні рамки повинні враховувати етичні та юридичні виклики, пов'язані з впровадженням штучного інтелекту в бізнес та суспільство.

Розширення Інтернету речей (IoT), розвиток квантового обчислення та інші технологічні інновації також вносять свої виклики у сферу правового регулювання. Врахування цих аспектів вимагає не лише технічної експертизи, але й гнучких, адаптивних правових рамок.

Для забезпечення ефективного регулювання в умовах швидкого технологічного розвитку, правові системи повинні переосмислити свій підхід до створення нормативних

актів. Гнучкі та прогресивні правові рамки, які можуть швидко адаптуватися до нових реалій, стають важливим елементом забезпечення інноваційного розвитку та збереження стійкості в господарській сфері.

Діалог між правозахисниками, бізнес-спільнотою та технологічними експертами стає ключовим для розробки ефективних та сучасних нормативів [4, с. 146]. Такий підхід дозволить створювати правила гри, які захищають інтереси всіх сторін та стимулюють інноваційний розвиток.

У подальших перспективах, правові системи повинні продовжувати активний моніторинг технологічних тенденцій та вчасно адаптуватися до нових викликів, щоб забезпечити стійке та справедливе правове середовище для економічного прогресу.

Висновки. У ході дослідження взаємозв'язку між правом та економікою в умовах сучасності було виявлено різноманітні аспекти цієї неперервної та важливої взаємодії. Право та економіка взаємо поєднуються, визначаючи рух суспільства, забезпечуючи правовий порядок у господарських відносинах та сприяючи сталому економічному розвитку.

Виявлено глибокий взаємозв'язок між правом та економікою. Правові норми визначають умови господарювання, а економічні процеси формують необхідність вдосконалення та адаптації правових інститутів.

Взаємодія права та економіки визначає стабільність та прозорість економічного середовища. Чіткі правила гри сприяють розвитку підприємництва та забезпечують довіру в сфері бізнесу.

Зазначено, що глобалізація створює нові виклики для взаємодії права та економіки. Потрібна адаптація правових систем до міжнародних стандартів та гармонізація законодавства для забезпечення ефективної глобальної взаємодії.

Висвітлено, що новітні тенденції у розвитку технологій та цифрової економіки вимагають постійного вдосконалення правових механізмів для забезпечення адекватного регулювання та захисту прав суб'єктів господарювання.

Визначено ключову роль правових інститутів у вирішенні економічних спорів, захисті прав власності та створенні сприятливого середовища для розвитку бізнесу.

У цілому, взаємодія права та економіки в сучасних умовах є необхідною для стабільного функціонування суспільства та його економічного розвитку. Глибоке розуміння цього взаємозв'язку є важливим для ефективного формування правових та економічних політик, спрямованих на досягнення загального благополуччя та сталого розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Правове регулювання та економічні свободи і права : монографія / за ред. М. Савчина. Ужгород : Видавництво «РІК-У», 2020. 224 с.
2. Познер Р. А. Економічний аналіз права; пер. з англ. С. Савченка. Х. : Акта, 2003. 862 с.
3. Гриценко А. А. Економіка і право: структура взаємозв'язків. Вісн. Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Сер. : Економічна теорія і право / редкол. : А. П. Гетьман та ін. Х. : Право, 2010. Вип. 1. С. 7–16.
4. Шумпетер Й. А. Капіталізм, соціалізм і демократія; пер. з англ. В. Ружицького та П. Таращука. К. : Основи, 1995. 528 с.